

**BOSHLANG'ICH TA'LIMDA INKLYUZIV O'QUVCHILAR
TA'LIM-TARBIYASI**

*Termiz davlat pedagogika instituti
Matematika va Informatika yo'nalishi
204-guruh talabasi Xayrullayeva Aziza*

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang'ich ta'limda inklyuziv o'quvchilar ta'lim-tarbiyasi haqida ma'lumot yoritilib berilgan. Inklyuziv ta'limda o'quvchilar bilan ishlash, ular bilan munosabat o'rnatish ko'rsatib berilgan.

Kalit so'zlar: Inklyuziv ta'lim, individual yordam, tadqiqot dizayni, hamkorlik, ta'lim uchun universal dizayn.

Ta'limning uzluksiz evolyutsiyasi va yangi ta'lim ehtiyojlarining ko'tarilishi va talab qilinishi bilan tavsiflangan XXI-asrda o'qituvchilarning kasbiy malakasi bir qator muammolarga duch kelmoqda. Latviya ta'limi kontekstida bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyasi texnologik yutuqlarga moslashishdan tortib, turli guruhlardagi talabalar uchun inklyuziv ta'lim muhitini yaratishgacha bo'lgan qiyinchiliklarga duch keladi. Ushbu tadqiqotda aralash usul yondashuvi qo'llaniladi, tahlil qilish uchun "Ta'lim sifatini monitoring qilish tizimini ishlab chiqish va joriy etish" loyihasi orqali ishlab chiqilgan o'z-o'zini baholash vositasidan miqdoriy ma'lumotlar va ta'limning manfaatdor tomonlari bilan fokus-guruh muhokamalaridan olingan sifatli ma'lumotlardan foydalaniladi. Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy malakasini rivojlantirish uchun muammolar va imkoniyatlar. Tahlillarga asoslanib, maktablarni o'rganish tashkiloti sifatida mustahkamlovchi va o'zgarishlarga nisbatan ochiq fikrlashni rivojlantiruvchi maktablar orasida institutsional va individual darajada bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy malakasini oshirish muammolari aniqladi.

2021-2027 yillarda ta'limni rivojlantirish bo'yicha yo'riqnomalar doirasida Latviya o'zining ta'lim tizimida jiddiy o'zgarishlarni boshdan kechirmoqda. Kelgusi ta'lim tizimi ikkita asosiy element bilan tavsiflanadi: shaxsiylashtirilgan ta'lim yondashuvlariga urg'u berish va kelajakdagi talablarga javob beradigan muvozanatli va moslashtirilgan ko'nikmalar to'plamini egallash. Bu jihatlar bo'lajak o'qituvchilarning malakasi bilan chambarchas bog'liq bo'lib, ularning kasbiy malakasining ahamiyatini ta'kidlaydi. O'qituvchilar har bir talaba qo'llab-quvvatlanadigan va motivatsiyani his qiladigan inklyuziv ta'lim muhitini yaratishga qodir bo'lishi kerak. Texnologiyaning rivojlanishi bilan ta'lim sohasiga yangi imkoniyatlar va muammolar kirib keldi. Darsni rejalashtirish uchun raqamli vositalar va resurslardan samarali foydalanish, boy va qiyin o'rganish tajribasini ta'minlash uchun o'qituvchilar yangi texnologiyalarni o'rganish va moslashishga tayyor bo'lishi

kerak. Ular katta sinflarni boshqarish, mojarolarni hal qilish, turli ehtiyojlarga ega bo'lgan talabalarni rag'batlantirish va qo'llab-quvvatlashda mohir bo'lishlari kerak. O'qitish hissiy va aqliy jihatdan kuchli bo'lganligi sababli, o'qituvchilar hissiy va jismoniy farovonlikni birinchi o'ringa qo'yishlari kerak. Ushbu vaziyat bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy malakasini oshirish va sinfda duch keladigan muammolar uchun tegishli, tadqiqotga asoslangan yechimlarni taqdim etishda mavjud muammolarni hal qilishni talab qiladi. O'qituvchi talabalarining o'z-o'zini baholash anketalarining miqdoriy ma'lumotlarini va manfaatdor tomonlar nuqtai nazaridan olingan sifat ma'lumotlarini fokus-guruh muhokamasida solishtirish uchun aralash usul yondashuvi qo'llaniladi.

Tadqiqot dizayni.

Tadqiqot ikki bosqichda o'tkazildi. Birinchidan , bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy malakasi o'z-o'zini baholash anketasi orqali baholandi. Keyin natijalar tahlil qilindi va ekspertlar tomonidan muhokama qilingan fokus-guruh muhokamasida taqdim etildi. Keyinchalik o'z-o'zini baholash anketasining miqdoriy natijalari va fokus-guruh muhokamasining sifat natijalarni sharhlash uchun ilmiyadabiyotlar natijalari bilan birlashtirildi. O'qituvchining kasbiy malakasi bilim, ko'nikma va e'tiqodlarni o'z ichiga olgan yaxlit tushuncha hisoblanadi. U o'qituvchining harakatlarida namoyon bo'ladi va o'quvchilar faoliyatiga ta'sir qiladi. O'qituvchining kompetensiyasi birinchi navbatda ularning qobiliyatlari, aniq bilim va ko'nikmalarini, ikkinchidan ularning shaxsiy xususiyatlari, e'tiqodlari, qadriyatlarini va motivatsiyasini o'z ichiga oladi. O'qituvchilik kasbining professional standartlarida izlanuvchan o'qituvchilar uchun zarur bo'lgan vakolatlar belgilangan.

Boshlang'ich ta'limda inklyuziv o'quvchilarni o'qitish umumiy sinf kabi turli xil ta'lim olish bo'lgan o'quvchilar uchun teng olish va yordam berish amaliyotini diqqat bilan tutadi. Inklyuziv ta'lim barcha o'quvchilar, sharoitlari yoki nogironligidan qat'iy nazar, yaqin o'rganish va rivojlantirish uchun qulay muhitga yordam beradi.

Boshlang'ich ta'limdagi inklyuziv ta'lim ba'zi maktablarida quyidagilardan iborat:

1. Individual yordam: O'qituvchilarning o'z o'qitish usullari va materiallarini barcha o'quvchilarning shu jismoniy tarbiya yoki individual ta'lim bo'lgan turli yordamni rivojlantirish uchun moslashtirishlar.
2. Hamkorlik: Maktablar o'qituvchilari, ota-ona va yordam o'rtasida o'quvchilarning akademik va ijtimoiy muvaffaqiyatga erishishlari uchun zarur yordam va turadigan joy olishlarini ta'minlash uchun hamkorlikni rivojlantiradi.
3. Ijobiy ta'lim muhiti: Inklyuziv gunohlar tegishlilik va qabul qilish tuyg'usini kuchaytiradi, bu o'quvchilarning o'zlarining himoyasini va farqlari qadrini his qiladi.

4. Ta'lim uchun universal dizayn: O'qituvchilar turli ta'lim uslublari va texnologiyani moslashtirish uchun turli xil usullarni ta'minlash strategiyalari qiladi.

Umuman olganda, maktablarda inklyuziv ta'limning maqsadi barcha o'quvchilarning akademik va ijtimoiy rivojlanishiga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi qonuni. "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi" T,1997 va texnologiyadan jihozlar, bu esa o'rganishni barcha talabalar uchun ochiq
2. Pedagogika.(qo'llanma.A.Manavvarov tahriri ostida) T,1996.
3. "Pedagogka" fanidan ma'ruzlar mtini Axmedjanov M.M, Boqiyeva S.N
4. Zununova A. Badiiy asar tahlili: Adabiyot o'qituvchilari uchun qo'llanma. Toshkent. 1998yil